

GAMTOS IR VAIKO BENDRYSTĖ: PSICHOLOGINIAI ASPEKTAI

Ramunė Vėželytė

VšĮ privatus darželis „Jorė“, Vilnius, Lietuva

El. paštas: ramunewe@yahoo.com

Įvadas

Gamtos ir visuomenės reiškiniai glaudžiai tarpusavy susiję. Anot Schopenhauer A. (2012, p. 200) gamtos dėsnis – tai idėjos santykis su jos pasireiškimo forma. Toji forma yra laikas, erdvė ir priežastingumas, vienas su kitu susiję būtinu ir neatskiriamu ryšiu bei santykiu. Visas gamtos turinys, visi jos reiškiniai irgi yra absoliučiai būtini ir šitą, kiekvienos dalies, kiekvieno reiškinio, kiekvieno įvykio būtinumą galima kaskart įrodyti, nes visada galima surasti priežastį, nuo kurios jis priklauso kaip padarinys. Bet koks reiškiny, individas gamtoje turi savo jėgas ir savybes, konkrečiai reaguojančias į konkretų poveikį ir sudarančias jo tam tikrą charakterį (Plytnykienė, Vėželytė, 2012, p. 98–99). Šiais laikais kintant žmonių sąmonei, jie vis labiau individualėja ir nenori priklausyti nuo aplinkos normų, reikalavimų ar įvairių struktūrų. Anot Lewin K. (2007, p. 262) „priklausyti ar nepriklausyti grupei“, lemia individo teisė, pareigos bei pasaulėžiūra. Asmenybė negali vystytis be bendruomenės, socialinės aplinkos. Adler A. (2009, p. 36) teigia, jog žmogus niekada negyveno ne bendruomenėje. Individa nuolat lydi bendrystės (gemeinschaftsgefühl) jausmas – bendras žmonių gyvenimo sąlygojimų reikalavimų vykdymas bei lyginimas su idealiu bendruomenės žmogaus paveikslu. Prisitaikęs prie tam tikros aplinkos žmogus tampa lyg „kitu“ individu. Tapdamas kitu individu, jis paveikia bendruomenę, kurioje gyvena. Šis prisitaikymas, anot Mead G. H (pgl. Griffin D., 2011, p. 143) individui svarbus, nes suteikia galimybę bendrauti grupėms, o tuo tarpu įvykusi sąveika daro pačios asmenybės pokyčius. Šis savo ruožtu keičia aplinką, į kurią jis pats reaguoja. Tad gilus ir tikslingas gamtos, jos dėsnių, reiškinių, procesų suvokimas, padeda suprasti svarbius pasaulio pokyčius, žmogaus ir gamtos bendrystę.

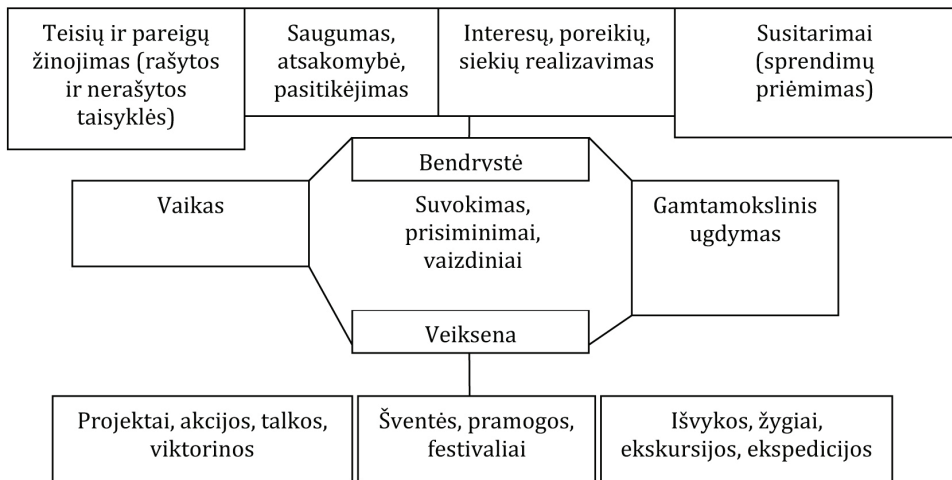
Analizės tikslas – atskleisti ikimokyklinio amžiaus vaikų ir gamtamokslinio ugdymo(si) bendrystės sąryšį.

Ikimokyklinio amžiaus vaikų ir gamtamokslinio ugdymo(si) bendrystė

Šiuolaikinė moderniosios bendruomenės kūrimo sąlyga, anot Raipos A. ir kt. (2012, p. 336), tai socialinių ryšių savanoriškumas ir nesavanaudiškumas (tenkinant savo interesus), glaudus bendravimas, bendruomenės narių atsakomybė (priimant sprendimus), atvirumas (ugdymasis) ir kryptinga veikla (kūrybiškumas). Savo ruožtu mokykla, atsižvelgdama į šiuolaikinės visuomenės ir technologijų pokyčius bei suderinusi įvairių suinteresuotųjų grupių (bendruomenės) ir mokyklos bendros veiklos standartus, siekia augti ir tobulėti. Vienas iš būdų gerinti ir tobulinti mokyklos veiklą yra bendradarbiavimas (socialinėje bendradarbiavimo tinkle). Tad vaiko sąveika su gamta (gamtosauginis ir aplinkosauginis ugdymas) priklauso nuo

jo ir bendruomenės (mokyklos, mokymo centrų; religinės, tautinės ir pan.), kurioje jis gyvena (kaime, mieste ar parapijoje) bendros veiklos, siekių, vertybių. Nes bendruomenė ne tik formuoja tam tikrą (institucinį, kultūrinį, socialinį) gyvenimo būdą, bendravimo, bendradarbiavimo santykius, bet ir patenkina individo ir socialinės grupės bendrystės jausmus, poreikius, interesus, savirealizaciją.

Ikimokyklinio amžiaus vaikas bendradarbiaudamas, dalyvaudamas įvairiuose gamtosauginiuose ar aplinkosauginiuose bendruomenės renginiuose, susipažįsta su artimiausia aplinka, kurioje gyvena bei sėkmingai įvaldo kai kuriuos pasaulio pažinimo būdus, įgyja pirmąsias žinias apie gamtoje vykstančius dėsningumus ir jų priežastinius ryšius. Bendrystės jausmas skatina prisitaikyti prie aplinkos, o tai veikia vaiko sugebėjimą priimti įspūdžius, nuolat siekti tikslo, tad jo (vaiko) sieloje anksti atsiranda pasaulėvaizdis ir gyvenimo kryptis (pagarba gamtai ir gyvybei, žmonių sukurtai aplinkai; šeimos bei savęs, kaip bendruomenės nario suvokimas).

1 pav. Vaiko ir gamtamokslinio ugdymo(si) bendrystė

Gamtinėje aplinkoje vaiko gebėjimas veikti, elgtis, kurti, skatina noras, ką nors sužinoti, suprasti, kas vyksta aplinkui. Gamtamokslinio ugdymo(si) ir vaiko bendrystei, veiksenai įtaką daro šie psichologiniai aspektai: *suvokimas* – tai išoriniai įspūdžiai ir dirginimai sužadina signalą smegenyse. Iš jų formuojasi vaizdinių ir prisiminimų pasaulis. Tačiau šis suvokimas nėra tikrovė, o tik jos atspindys, nes jį visada lemia žmogaus savitumas (žmogus suvokia ne viską, ką mato). Vaikas pasaulį pažįsta visais pojūčiais ir suvokia tik tai, kas vienokių ar kitokių priežasčių dera su juo anksčiau susiformavusiu savitumu. Tad ikimokyklinio amžiaus ugdytinio gamtos pasaulio suvokimas yra sinkretiškas, visuminis, savitas. *Prisiminimai*. Visus santykius su gamta vaikas apibendrina ir tvarko, pasitelkdamas psichikos organą, tad šis, kaip prisitaikymo organas, neišvengiamai priverstas ugdyti sugebėjimus, būtinus individo išsaugojimui, jo egzistencijai. Prisimena tokius įvykius, gamtinius reiškinius, kuriuos verta ir naudinga prisiminti, kad tam tikras psichikos polinkis galėtų toliau gyvuoti, ir pamiršta tokius, kuriuos pravartu pamiršti. Pritaikytas prie įsivaizduojamo tikslo, laikysenos, jausenos ar pasaulėžiūros, jei siekiama to tikslo. *Vaizdiniai*. Vaiko

savitumą labiausiai atskleidžia jo vaizdiniai. Tad gamtos pasaulis pasireiškia vaiko saviraiškoje (mene, pasakojimuose ir pan.).

Formuojantis pasaulėvaizdžiui, pasirinkimui, ikimokyklinukas daug dėmesio skiria tik tam gyvenimo, aplinkos, įvykio aspektui, kurio pats siekia ar reikalauja jo tikslas ir taip, kaip jis reikalauja. Gamtamokslinio ugdymo(si) procese vaikui kyla daug klausimų, kurias savaip sprendžia bei savo iškelto tikslo problemą modeliuoja, pritaikydamas savo žinojimą ir gebėjimus. Tad mokyklos, bendruomenės siekiamybė tampa sudaryti kuo palankias sąlygas kryptingai vaiko veiksena, t. y. pažinti, tausoti gamtą, dalyvaujant išvykose, ekskursijose, talkose, akcijose ir kt.

Tikslingai skatinant gamtamokslinę veiklą (bendruomenėje, mikrorajone, mieste, šalyje, tarptautiniuose virtualiose erdvėse) nuosekliai plėtojamas gamtosauginis ir aplinkosauginis ugdymasis, kuris tampa vaiko savastimi bei formuoja jo savitą požiūrį į gamtą. Ugdytinis ne tik įgyja patirties, bet ir patyrimo, suvokimo dėka įprasmina savo teisių ir pareigų žinojimą, pasitikėjimą ir apsisprendimą priimant atsakomybę už savo idėjų, sprendinių, siekių realizavimą.

Gamtamokslinio ugdymosi procese vaiko žinojimas, suvokimas, tikslo siekimas, savitumas išreiškia jo bendrumą su visu tuo, kas jį supa.

Apibendrinimas

Privati įstaiga „Jorė“ įsikūrusi Vilniaus miesto Fabijoniškių nuosavų namų kvartale. Gamtinė aplinka įvairi: prie įėjimo vartų ošia berželiai, kaštonai, po langais gėlynas – alpinariumas, žaidimo aikštelės įkurdintos jaunų vaismedžių sode, pievelė stebina augalų įvairove (čiobreliai, raktažolės, šlamutis, baltoji nuotrelė ir kt.), atokiau žalioji zona (pušų juosta) skiria įstaigą nuo gatvės triukšmo.

Gamtinė aplinka inspiruoja vaiką pažinti gamtą, tyrinėti, kaskart naujai atrasti jos slėpinius: atbundančią pavasarį gamtą, sugrįžtančius paukščius, pirmasias pražydusias gėles, medžių pumpurus. Įvairiu metų laiku stebėdamas ir tyrinėdamas, aktyviai veikdamas gamtoje, vaikas įgyja pirmasias žinias apie gamtoje vykstančius dėsningumus. Tik vaiko ir gamtos bendrystėje susiformuoja pilnas gamtos pasaulio pažinimas.

Vietos bendruomenė kartu su įstaiga „Jorė“, organizuoja įvairias akcijas, talkas, kaip antai „Vaismedžių genėjimas“, „Medelių balinimas“, „Inkily kėlimas“, takelių ir pievelės švarinimas ir pan. Taip pat švenčia kalendorinės šventės: pavasarį „Žemės diena“, „Gandrinės“, „Vaikų Velykėlės“; vasarą – „Joninės“, „Žolinės“; rudenį – „Mykolinės“, „Žibintų“; žiemą – „Kalėdos“, „Užgavėnės“. Dalyvaujant akcijose, talkose, šventėse, išvykose formuojamas gamtos, ikimokyklinio amžiaus vaikų, kaip bendruomenės narių, bendrystės jausmas.

Aktyviai dalyvaujant aplinkosauginėse akcijose vaikas netiesioginiu būdu sužino, patiria, įgyja patirties ir prisiima atsakomybę už artimiausioje aplinkoje esančius gamtinius objektus. Ikimokyklinio amžiaus vaikas savitai, suprantamai kuria elgesio gamtoje taisykles. Šios taisyklės suteikia vaikui saugumo gamtoje, pasitikėjimo veikiant, atsakomybės jausmą.

Visi tokio pobūdžio organizuojami renginiai turi nemažą vertę, nes stiprina gamtos, bendruomenės narių, ikimokyklinio amžiaus bendrystę.

Literatūra

- Adler A. (2009). *Žmogaus pažinimas*. Vilnius: Vaga.
- Griffin D. (2011). *Lyderystės ištakos. Saviorganizacijos ir etikos sąsajos*. Vilnius: Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras.
- Lewin K. (2007). *Lauko teorija socialiniuose moksluose. Rinktiniai teoriniai straipsniai*. Vilnius: VU, Specialiosios psichologijos laboratorija.
- Raipa A. ir kt. (2012). *Modernus viešasis valdymas*. Kaunas: Vitae Litera.
- Plytnykienė D., Vėželytė R. (2012). Ikimokyklinio amžiaus vaikų susidomėjimo gamta skatinimo galimybės. Kn.: *Gamtamokslinis ugdymas bendrojo lavinimo mokykloje* (XVIII nacionalinės mokslinės – praktinės konferencijos straipsnių rinkinys). Plungė, p.98–99.
- Schopenhauer A. (2012). *Pasaulis kaip valia ir vaizdinys*. Vilnius: Margi raštai.

Summary

COMMUNION BETWEEN NATURE AND CHILD: PSYCHOLOGICAL ASPECTS

Ramunė Vėželytė

Kindergarten „Jore“, Vilnius, Lithuania

Intentionally acquired knowledge and perception, experience and actions taken to understand the phenomena and processes of nature and its laws help the child to understand the most important changes of the world as well as the harmony of the human being and nature itself.

Education in the ecology and preservation of the environment depends on the common actions, goals and values of the community the child lives in.

Preschooler's involvement into life of nature influences his/her individual changes, shapes world view, settles the way of thinking and shows the path of true life.

Key words: knowledge about nature, communion between human being and nature, changes of individual.